

Halina Sobocka-Szczapa

KARIERY ZAWODOWE I WARUNKI PRACY ZAKŁADÓW WIODĄCYCH REJONU UPRZEMYSŁAWIANEGO^{XX}

Problematyka pracy w przedsiębiorstwach powstających w rejonie uprzemysławianym jest zagadnieniem o dużym stopniu złożoności. Decydują o tym zarówno czynniki makro- jak i mikroekonomiczne. Zasadnicze znaczenie przypisuje się tu strukturotwórczej roli industrializacji, a co za tym idzie przedsiębiorstwom o charakterze wiodącym. Wynika stąd uzasadniona potrzeba analizy warunków pracy w tychże przedsiębiorstwach. W szczególności dotyczy to różnorodnych przyczyn zadowolenia lub jego braku z wykonywanej pracy. Badania prowadzone w tym kierunku mają tym większe uzasadnienie, iż występująca odmienność warunków pracy stymuluje odmienność czynników powodujących zadowolenie z wykonywanego zawodu czy podjętej pracy.

Sondażowy charakter badania ankietowego postawił dość specyficzne i trudne zadanie badawcze. Miało ono na celu ukazanie specyfiki pracy w zakładach wiodących rejonu uprzemysławianego. Z celu tego wyniknęła hipoteza robocza. Przyjęła ona postać założenia, iż proces przyspieszonej industrializacji, jaki zachodzi w tego typu rejonach wywiera istotny wpływ na zatrudnionych w zakładach wiodących rejonu.

Ankieta została skierowana do respondentów zatrudnionych w trzech przedsiębiorstwach Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego: Bełchatowsko-Pomorskim Kombinacie Budowy Elektrowni, Kopalni Węgla Brunatnego "Bełchatów" oraz Elektrowni "Bełchatów". Badaniami objętych zostało ogółem 181 osób, z tego 35,9% 65 osób res-

^{XX} Dr, adiunkt w Katedrze Planowania i Polityki Ekonomicznej
UL.

^{XX} Referat stanowi fragment szerszego opracowania pt. "Racjonalne i humanistyczne aspekty pracy w zakładach wiodących rejonu uprzemysławianego", które napisano w oparciu o wyniki badań ankietowych dotyczących karier i warunków zawodowych absolwentów szkół wyższych, średnich i zasadniczych.

pondentów posiadało wykształcenie wyższe, tyleż samo na wykształcenie średnie oraz 28,2% 51 osób - na wykształcenie zasadnicze.

Badanie, mimo sondażowego charakteru, potwierdziło wcześniejsze rozważania o charakterze teoretycznym. Dotyczyło to w głównej mierze:

- struktury według płci i wieku,
- stopnia zadowolenia z wykonywanego zawodu i wykonywanej pracy oraz powiązanej z tym zagadnieniem ruchliwości pracowniczek.

Można mówić w przypadku przeprowadzonych badań, że odzwierciedlają one strukturę ludności rejonu uprzemysławianego według płci, ponieważ zarówno typ powstających inwestycji, jak i szereg czynników o charakterze socjologicznym spowodowały, iż w rejonie bełchatowskim następowało stopniowe wyrównywanie współczynników feminizacji. Wynikało to głównie z większego udziału mężczyzn w migracjach stałych.

Ogółem spośród poddanych ankietaowaniu osób 72,6% stanowili mężczyźni, przy czym największy ich odsetek zaobserwowano w poziomie wykształcenia zasadniczego 84,3%, a najmniejszy - średniego 58,5%. Występuje bowiem ścisła zależność między strukturą płci a poziomem wykształcenia. Kobiety w rejonie uprzemysławianym są zatrudniane głównie na stanowiskach administracyjno-biurowych i pomocniczych, na których wymagane jest przeważnie wykształcenie średnie. Potwierdzają ten fakt także wskaźniki udziału kobiet według różnych poziomów wykształcenia spośród ogółem ankietowanych kobiet. Ponad 55% stanowią tu kobiety z wykształceniem średnim.

W bezpośrednim związku ze strukturą według płci pozostaje struktura według wieku i stanu cywilnego badanej populacji. Charakterystyczną tendencją wpływającą z odpowiedzi respondentów, a wydaje się że można ją uogólnić dla całego rejonu uprzemysławianego, jest to że w przedziale wieku 21-35 lat znajdowało się około 74% ankietowanych. Wskaźniki te były zróżnicowane w zależności od poziomu wykształcenia. Proporcje te odzwierciedlają charakterystyczny dla rejonu uprzemysławianego proces "odmładzania społeczności lokalnej". W migracjach biorą bowiem głównie udział osoby z młodszych roczników wieku produkcyjnego.

W odniesieniu do tych osób mniejsze znaczenie mają czynniki ograniczające mobilność siły roboczej.

Wyniki otrzymane w analizie stanu cywilnego potwierdzają, że respondentami były przede wszystkim osoby młode w stanie wolnym lub żywiciela młodych rodzin. Z nową budową wiązą oni nadzieję polepszenia warunków materialnych, szybkiego uzyskania mieszkania oraz znalezienia odpowiednich warunków pracy. W grupie tej przeważają młodzi technicy, inżynierowie, robotnicy, którzy nabyli kwalifikacje poprzez ukończenie szkoły lecz nie posiadają większego doświadczenia zawodowego. Grupa ta ma bardzo duże znaczenie dla uruchamianych zakładów. Poprzez łatwość w przyswajaniu rytmu i organizacji pracy w nowym zakładzie oraz chęć do dalszego zdobywania kwalifikacji, stanowi cenny element formującej się załogi.

W związku z powyższymi uwagami najczęściej spotykaną odpowiedzią na pytanie o liczbę podjęć pracy, była ta, iż pracę podjęto po raz pierwszy 46,4%. Przy tym najwyższy wskaźnik obserwowano w grupie osób z wykształceniem zasadniczym 56,4%, zaś najniższy - w grupie pracowników z wykształceniem średnim 42,0%. Miało to niewątpliwie związku ze specyfiką rejonu przemysłowego. W rejonie tym średni i wyższy dozór techniczny "ściągany" jest w początkowym etapie z innych inwestycji o podobnym charakterze. Brak jest bowiem na tym etapie wysoko kwalifikowanej kadry specjalistów.

Przedstawiona struktura odpowiedzi w znacznym stopniu determinuje ocenę zainteresowania pracą. Zdecydowana większość respondentów wypowiedziała się w tej kwestii, że praca jest interesująca. Z tego też powodu ponad 90% respondentów nie wypowiedziało się na temat sposobów uatrakcyjnienia pracy. Także około 80% ankietowanych nie przejawiało chęci do zmiany miejsca pracy. Podobnie w analizie wypowiedzi ankietowani pozytywnie oceniali wykonywany zawód, wyrażając pełne zadowolenie z jego wykonywania. Ma to zapewne związek z faktem, iż ponad 50% ankietowanych określiło jako przyczynę wyboru zawodu - zamiłowanie. Zasadniczą jednak determinantą jest struktura według wieku ludności oraz podjęcie pracy w pierwszym przedsiębiorstwie po okresie nauki. Nie bez znaczenia w tym kontekście jest także stopień zainteresowania młodym pracownikiem. Migracja do rejonu przemysłowa-

nego są jednym z najbardziej istotnych elementów strukturotwórczych tego obszaru. W aspekcie prezentowanej atrakcyjności miejsca pracy i wykonywanego zawodu, na jeszcze większą uwagę zasługują wypowiedzi ankietowanych na pytanie o podstawową przyczynę zmiany miejsca pracy. Osoby poddane badaniu wymieniały najczęściej niskie zarobki w poprzednim miejscu pracy 27,1% i możliwość uzyskania mieszkania w nowym 23,3% , jako na dominujące przesłanki zmiany pracy. Wypowiedzi te nie były uzależnione od struktury według płci badanej populacji, co świadczy o tym, że praca w rejonie uprzemysławianym jest tak samo atrakcyjna dla kobiet, jak i dla mężczyzn.

Podsumowując możemy stwierdzić, iż rejon uprzemysławiany charakteryzuje pewne specyficzne zjawiska na skutek działania określonych preferencji w sferze materialno-socjalnej, co przyciąga pracowników o różnych poziomach wykształcenia, strukturze według wieku i płci. O zaletach pracy w opisywanym obszarze w porównaniu do tych samych prac wykonywanych poza nim świadczy z jednej strony fakt, iż aż 60% ogółu ankietowanych mogło znaleźć pracę w miejscu swojego zamieszkania, a mimo to zdecydowały się one pracować w przedsiębiorstwach nowych. Z drugiej strony natomiast tyleż samo osób podejmując pracę w zakładach wiodących rejonu zrealizowało w ten sposób umowy przedwstępne lub stypendia fundowane.